

Lenka Hůlková

Výstava HORNÍ PLANÁ a okolí

Kde jsou dosud v Horní Plané "Schody do nebe"? Jak vypadalo "Srdce Vltavy"? Proč se zaniklé osadě Stará Huť přezdívalo "Nebíčko" a obci Jablonec "český Meran"? Jak vypadal nejdelší šumavský most? Kde bývaly grafitové doly? Kde se již za první republiky holdovalo zimním sportům?

Odpovědi na tyto a mnoho dalších otázek a další zajímavosti se mohou návštěvníci dozvědět při prohlídce nové výstavy **HORNÍ PLANÁ a okolí v Památníku Adalberta Stiftera, který muzeum otevřelo výstavní sezónu 2012**. Námětem i předlohou koncepce výstavy byla vydaná kniha se stejným titulem a "z dílny" stejného autorského týmu.

v prosinci 2011

Výstava na 30 panelech seznamuje s proměnami Hornoplánska prostřednictvím čtivých odborných textů, zaměřených zejména na důležité momenty v jeho dějinách, a s cca dvěma sty vyobrazeními. Zájmové území tvoří až na výjimky bývalý soudní okres Horní Planá, který existoval od roku 1850 na ploše 37 186 ha, zahrnoval 20 katastrálních obcí s 69 osadami a jeho obyvatelstvo bylo do roku 1945 z 96 % německé národnosti.

Úvodní panely poukazují na zásadní události, ke kterým došlo po roce 1945, kdy bylo, až na výjimky, vystěhováno německé obyvatelstvo, zřízeno zakázané hraniční pásmo, vznikl vojenský újezd Boletice a vybudováním Lipenské přehrady byla zatopena rozlehlá vltavská kotlina, na jejímž dně zůstaly trosky téměř 500 domů ve 25 osadách a obcích. Na úvodní část navazuje 15 chronologicky řazených panelů o dějinách Horní Plané, seznamujících návštěvníky mimo jiné se vznikem jejího názvu, s první zmínkou o obyvatelích, s prvním užitím městského znaku, s nejstarším dochovaným cechovním privilegiem, s velkými požáry, s významem trhů a cechů, s výstavbou v různých obdobích, s pamětihodnostmi a zajímavostmi jako je Stifterův park, poutní místo Dobrá Voda, kostel svaté Markéty, Šumavské muzeum a dalšími. Návštěvník se může také například dozvědět, že Horní Planá "otevřít bránu k pokladům Šumavy", že nejstarší pamětihodností a zároveň charakteristickým rysem městečka je její půdorys a pro Horní Planou byla důležitá doprava bavorské soli z Pasova... Výstava se nevyhýbá ani tématům událostí ve 20. století. Druhá polovina výstavy představuje jednotlivé obce a osady předmětného území, mimo soudní okres navíc dvě místa spojená s Adalbertem Stifterem – Plešné jezero a Frymburk. Návštěvník se zde dozví, že Hornoplánsko je jedním z modelových území pro zkoumání zániku a proměn staré Šumavy. Srovnáváním historických dat a současné reality za pomoci map a fotografií totiž najdeme jen málo míst, která by se v uplynulém půlstoletí mnohdy velmi radikálně nezměnila. Výstavní text končí autorovým optimistickým vyjádřením o perspektivách těchto končin.

Mezi zajímavé vystavené dokumenty patří například mapa Českého království z roku 1742 a mapa tzv. Klafferské cesty z roku 1626. Jako nejstarší dokument je prezentována fotografie listiny z roku 1332 s první zmínkou o Horní Plané. Nejstarší dokumenty reprezentuje také listina z roku 1349, kterou císař Karel IV. povyšuje Horní Planou na město s právem týdenního trhu nebo fotografie pečeti z roku 1568. Mezi vystavenými fotografiemi se nachází i řada fotografií poněkud neznámých a do nedávna nepublikovaných. Vidět je například unikátní fotografie náměstí Horní Plané s pohledem na kostel a dobrovodskou kapli z roku 1867, pocházející od vídeňského fotografa Johanna Schneidera, jež pořídil jedny z prvních snímků Šumavy¹. Mezi nejstarší prezentované obrazové dokumenty patří i fotografie hornoplánského náměstí od českobudějovického fotografa Josefa Woldana z roku 1885. Z dalších zajímavých snímků mohou zmínit fotografii z pokládání základního kamene stavby městské spořitelny v Horní Plané či snímek z odhalování pomníku A. Stiftera v roce 1906. Mezi půvabné fotografie lze zařadit například snímky Schwarzenberské knížecí lososí a prstůž líhně na Jelením potoce, vorové prameny na vazišti u Horní Plané... Poněkud neskutečně mohou na "nezasvěcené" působit takové snímky jako je uliční zástavba podél "Kalastrasse" ve Zvonkové, budova kovárny se zvoníčkou uprostřed návsi v Perneku, hodňovské domy, dlouhoborský hamr na Jezerním potoce, amatérský

snímek centra Dolní Vltavice, mlýn a bývalý hamr na Vltavě pod Horní Planou (rodiště univerzitního profesora a zakladatele Šumavského muzea dr. Gustava Jungbauera)... Mezi zajímavé snímky je možné zahrnout rovněž záběr východní periferie Horní Plané. Návštěvníci mohou vidět i fotografii z příchodu Vermachtu do Horní Plané 2. 10. 1938, fotografie zničeného tanku U.S. Army z roku 1945 ve Zvonkové, snímek zátarasů železné opony u Zvonkové a pozorovací hlásky Horní Planá od hornoplánského fotografa Jana Štětiny. Unikátním a poprvé výstavně prezentovaným exponátem je rytina Hodňova z konce 80. let 18. století, která je zároveň jeho nejstarším vyobrazením, rovněž tak snímek z hornoplánského nádraží, pořízený druhý den po vyhlášení císařského manifestu "Mým národům", zachycující příjíždějící vlak, který odveze mobilizované muže z Horní Plané do světové války. K vidění je také nejdelší dřevěný most přes Vltavu zaznamenaný spouští historického aparátu hornoplánského fotografa Johanna Mayera, či snímek jedné z neexistujících kapliček při cestě z Hodňova do Mysliveckého Údolí, snímky vsi Olšina, chátrajících domů na hornoplánském náměstí a hodňovské návsi z 50. let 20. století od Ing. Leona Fragnera. Více než pětina prezentovaných fotografií pochází od Josefa nebo Františka Seidela a dalšími autory, kromě již několika shora zmíněných, jsou W. Micko, Franz Mörtl, Václav Pizinger, Johann Schneider, Josef Wolf, Rudol Zach a další. Celkem se jedná o 20 autorů.

Panely doplňuje šest vitrín s exponáty z inventáře bývalého hornoplánského Šumavského muzea a dvě vitríny s ukázkami knih a publikací k tématu. Návštěvníci mohou obdivovat mimo jiné podmalby ze Sandlu z 19. století (jeden je ze známé malířské dílny rodiny Thumayerů), černý hedvábný šátek z konce 19. století z Horní Plané a tašku ze slámy zvanou cígr z Rožmberka nad Vltavou. Zaujme i zdobený sotůrek z Hornoplánska ze žitné slámy. Výroba sotůrků kvetla hlavně v horských oblastech a zabývali se jí přes zimu sezónní dělníci. Častým předmětem dotazů při prohlídkách výstavy je pometlo z mechu ploníku, které nahrazovalo venkovským obyvatelům Šumavy smeták, jehož výrobou se živili chudí nebo invalidé. Milým pohlazením jsou vystavené skleněné lahvičky na šnupací tabák a takové drobnosti jako je forma a váleček na máslo zdobené rostlinným dekorem, formičky na drobné pečivo k jeho tvarování za studena (z javorového dřeva z Hornoplánska). Tak jako se mnohá domácnost na Hornoplánsku nemohla obejít bez nástrojů na zpracování lnu, ani tady nechybí stojan k přeslici a kolovrat. Oba exponáty pocházejí rovněž z Horní Plané. Jako připomínka tuhých horských šumavských zim jsou vystavené sněžnice z 19. století. Samozřejmě nemohou scházet dřeváky, jež doplňuje ukázka potřebného nářadí na výrobu. Na všechny výstavní prvky "dohlíží" dva „Šumavané“ z olejomalb z od Wilhelma Fischera a Emi Schuster-Lang.

Výstava se nachází ve výstavním prostoru v podkroví na cca 90 m², jehož otevřenost umožnila přehledné uspořádání výstavy. Některá vyobrazení by jistě byla zajímavější ve větších formátech, to ale nebylo prostorově možné. Větší formáty jsou uplatňovány na monitoru s úhlopříčkou 42 cm. Doba prohlídky je průměrně cca 30 minut, ale ne jeden návštěvník překročil čas dvojnásobný... Doprovodným programem k výstavě byla v roce 2012 volná prohlídka pro žáky základní školy v Horní Plané s pracovními listy, jež zpracovala učitelka zeměpisu Mgr. Hana Bürgerová. Na prohlídku výstavy navázal také projekt pro žáky 9. ročníku z hornoplánské základní školy "Mé kořeny na Šumavě, aneb Ptal jsem se své babičky, svého dědečka", připravený ve spolupráci s učitelem dějepisu Mgr. Tomášem Michalem a s Martinem Bürgerem, předsedou místního Jungbauerova šumavského vlastivědného spolku. Výstava je určena jak široké veřejnosti, zvláště pak současným i bývalým obyvatelům Hornoplánska, tak jeho příznivcům a obdivovatelům. Lze ji doporučit i školním skupinám. Návštěvníci Stifterova památníku její uvedení vítají, často zaznívá, že by měla být uvedena natrvalo.

Autorem koncepce je emeritní ředitel muzea Mgr. Petr Jelínek. Tento výstavní počín není jeho zdaleka ojedinelý. Zpracování a zpřístupňování dějin (nejen) Hornoplánska a Horní Plané se věnuje dlouhodobě a je rovněž autorem mnoha článků s regionální tematikou. Výtvarné pojetí nese tradiční čistý rukopis "dvorní" grafičky muzea Lenky Kohoutkové. Originální projekci z fotografií vytvořil pracovník muzea Jan Račák. Exponáty ze sbírek muzea vybrali etnografka Mgr. Alice Glaserová a historik Mgr. Ivan Slavík. Vyobrazení zapůjčili: Libor Bárta, Helena Flíčková, rodina Fragnerova, Dr. Othmar Hanke, rodina Hofnerova, Jiří a Lenka Hůlkovi, Angela Kapellner, Franz Kindermann, Ing.

Veronika Kittlová a RNDr. Zdeněk Kittl, Marián Klimek ml., Roman Kozák, Barbara Löffler, Horst Löffler, Jaromír Pizinger, Viktor Pondělík in memoriam, Manfred Pranghofer, Willibald Prix, Anton Prix, Miroslava Prokopová, Hilde Rienmüller, Mgr. Pavel Scheufler, Ing. Pavel Sarauer, Věra Sarauerová, Dr. Otto Spitzenberger, Gustav Stifter, Rudolf Wagner, Luise Wenzel, Edeltraud Woldrich, Horst Wondraschek, Ing. Luise Zemková, Böhmerwaldbund Oberösterreich Linz, Böhmerwaldmuseum Passau, Heimatstube der vertriebenen Glöckelberger in Ulrichsberg, Heimatstube der vertriebenen Oberplaner in Ulrichsberg, Město Horní Planá, Museum fotoateliér Seidel Český Krumlov, Regionální muzeum v Českém Krumlově, Státní oblastní archiv v Třeboni - oddělení Český Krumlov, Verein der heimatstreuen Ofgolderhaider Neu Ulm, Vojský geografický a hydrometeorologický úřad Dobruška. K výstavě je možný i výklad kustodky a zároveň členky dvoučlenného autorského týmu, která se podílela na přípravě obrazové části.

Ač byla výstav zprovozněna již v dubnu, s vernisáží si počkala na slunné sobotní odpoledne v den Mezinárodního dne muzeí. V jejím programu se uskutečnila jednodenní instalace listů městské kroniky Horní Plané (včetně českých překladů) jako připomínka dvou výročí – nedožitých 70. narozenin dlouholetého kronikáře Viktora Pondělíka a 90. výročí od jmenování prvního kronikáře vůbec, jež na jaro 2012 připadaly.

Funkci výstavního katalogu mohou do jisté míry plnit dvě knihy. Jedna z nich shora jmenovaná Horní Planá a okolí, vydaná v prosinci 2011 v Horní Plané nakladatelstvím Srdce Vltavy v edici Stará Šumava – zaniklá a proměněná, a druhá pod titulem Východní Šumava, vydaná v říjnu 2012 nakladatelstvím Paseka v edici Zmizelé Čechy. Oba svazky jsou od stejné spoluautorské dvojice Mgr. Petr Jelínek a Lenka Hůlková.

Výstava poskytuje ucelený pohled na proměny Hornoplánska. Má však ještě něco navíc mezi řádky dává tušit jistou výjimečnost a vlastní atmosféru těchto končin.

Je to úspěšná výstava!

Poznámky:

1. Za nejstarší datovanou fotografii ze Šumavy je považován záběr z Volar po velkém požáru roku 1863. Jen o málo mladší jsou dva snímky z Horní Plané - snímek rodného domu Adalberta Stiftera, vystavený ve stálé expozici Stifterova památníku, a zmiňovaná fotografie hornoplánského náměstí, obojí s letopočtem 1867.

